

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Perinnebiotooppien direktiiviluontotyypit

8.4.2024 Martina Reinikainen, erityisasiantuntija, Ympäristöministeriö
/ Vesi ja- luontoympäristöosasto /
Luonnonsuojelu- ja luonnon virkistyskäyttöyksikkö

Perinnebiotooppien nykytila

- Kaikki perinnebiotooppien luontotyytit ovat uhanalaisia ja ne vaativat säännöllistä hoitoa säilyäkseen.
- Viimeisimmässä luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa perinnebiotooppien 40 luontotyytistä 38 arvioitiin koko maassa äärimmäisen uhanalaiseksi (CR) ja kaksi erittäin uhanalaiseksi (EN) (Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018).
- Lähes neljännes (24 %) Suomen uhanalaisista lajeista elää perinneympäristöissä ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä (Suomen lajien uhanalaisuus: Punainen kirja 2019).
- Perinnebiotoopit eli kedot, niityt, hakamaat ja metsälaitumet ovat perinteisen karjatalouden muovaamia, yleensä runsaslajisia elinympäristöjä, jotka ovat tuottaneet karjan tarvitseman talvirehun tai olleet laitumina.
- Perinnebiotooppien perinteinen hoito on pääasiassa ollut niittoa, laidunnusta tai heinänkorjuun jälkeistä laidunnusta. Lisäksi hoitomenetelminä ovat olleet muun muassa puuston harventaminen, tulvittaminen, ei-toivotun kasvillisuuden poistaminen, kevätsiivous sekä kulotus. Laitumia ja niittoniittyjä ei ole lannoitettu, muokattu tai kylvetty.
- Maatalouden tehostuessa monista vanhoista menetelmistä on luovuttu. Hoidon loppuminen tai perinteisistä hoitomenetelmistä luopuminen merkitsee perinnebiotoopeille luontotyytin oleellista muuttumista, lajiston köyhtymistä ja usein myös luontotyytin vähitellen tapahtuvaa häviämistä.

Umpienkasvun myötä.

Akaa (Vesilahti) P39 B2 12.7.2001 © Tapio Heikkilä / Visuaalinen maisemaseuranta, Luken mediapankki

Akaa (Vesilahti) P39 B2 2.7.2012 © Martina Motzbäuchel / Visuaalinen maisemaseuranta, Luken mediapankki

Akaa (Vesilahti) P39 B2 6.7.2019 © Antti Hahl / Visuaalinen maisemaseuranta, Luken mediapankki

Lähde: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/maisemat/visuaalinen-maisemaseuranta/muuttuvat-perinnebiotoopit#p39-akaa>

Perinnebiotooppien direktiiviluontotyytit

- Suomessa esiintyviin perinnebiotooppien direktiiviluontotyyteihin kuuluu sekä (ainakin aiemmin) laaja-alaisia, fennoskandialle tyypillisiä luontotyytejä että eteläisemmän Euroopan luontotyytejä, jotka esiintyvät Suomessa hyvin harvinaisina pohjoisrajoillaan.
- Siniheinäniittyjen, alvareiden, kalkkiketojen ja lehdes- ja vesaniittyjen vähäisistä esiintymistä pääosa sijaitsee Ahvenanmaalla.
- Koska perinnebiotoopit ovat syntyneet perinteisen maatalouden vaikutuksesta ja heikkenevät hoidon loppuessa ennen kuin lakkaavat täyttämästä luontotyytin määritelmää, tulkinta on haastavaa ja siinä on eroja jäsenmaiden välillä.

4030	Kuivat nummet
6210	Kuivat niityt ja pensaikot kalkkipitoisella alustalla (*tärkeitä orkidea-alueet)
6230	Runsaslajiset jäkkiniiyt*
6270	Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt*
6280	Alvarit ja kalkkivaikutteiset kalliokedot*
6410	Siniheinäniityt
6430	Kosteet suurruohoniiyt
6450	Tulvaniityt
6510	Alavat niitetyt niityt
6520	Vuoristojen niitetyt niityt
6530	Lehdes- ja vesaniityt*
9070	Hakamaat ja kaskilaitumet

Uhkat ja paineet muun muassa:

- Abandonment of management/use of grasslands and other agricultural and agroforestry systems (e.g. cessation of grazing, mowing or traditional farming) /**umpeenkasvu, hoidon loppuminen**
- Agricultural activities not referred to above /**rehevöityminen**
- Atmospheric N-deposition /**typpilaskeuma**
- Conversion to forest from other land uses /**metsittäminen**
- Conversion from other land uses to built up areas /**rakentaminen**
- Other invasive alien species /**vieraslajit**
- Change of habitat location, size, and / or quality due to climate change /**ilmastonmuutos**
- Conversion from one type of agricultural land use to another (excluding drainage and burning) /**pellonraivaus**
- Mixed source pollution to surface and ground waters (limnic and terrestrial) /**ruovikoituminen, vesien rehevöityminen**
- Sea-level rise due to climate change /**vedenpinnan nousu**

Historiallisten pinta-alojen arviointi

- Perinnebiotooppien historiallisten pinta-alojen arviointi on tehty Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinneissa 2008 ja 2018
- Arviot perustuvat historiallisiin maatalous- ja metsätilastoihin (Suomen virallinen tilasto, VMI, Maatalouslaskenta)
- Historiallisten lähteiden pohjalta tehdyt arviot eivät ole tarkkoja, koska tilastoinnin tarkoitus ja luokittelu on ollut hyvin erilainen kuin nykyään.
- Lähdetilastojen pinta-aloja on tulkittu ja jaettu eri luontotyyppien pinta-aloiksi uhanalaisuusarvioinneissa asiantuntija-arviona.
- Perinnebiotooppien kokonaispinta-alan jakautuminen eri luontotyyppeihin perustuu 1990-luvun perinnemaisemainventoinnin luontotyyppijakaumaan ja oletuksiin eri niittytyyppien erilaisesta vähenemisnopeudesta.

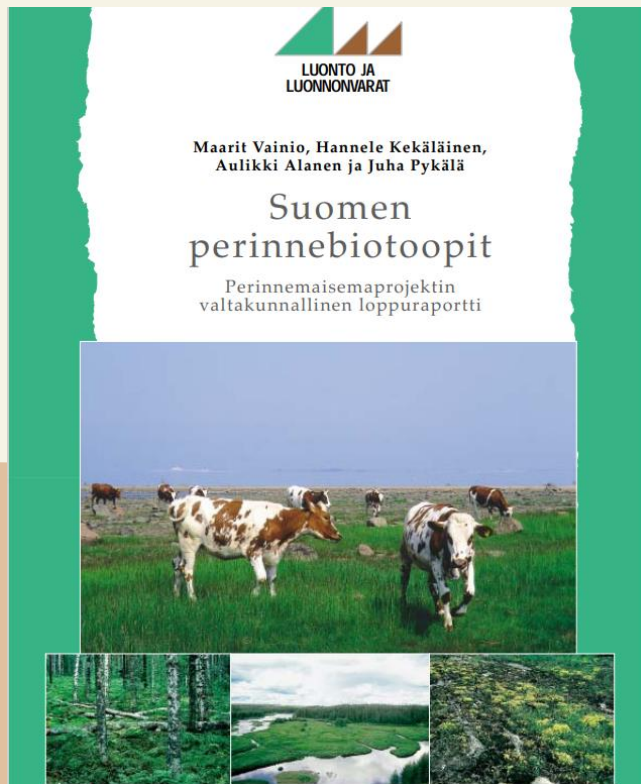

Perinnebiotooppien FRA-määrittely

- Teoreettisen FRA:n laskemisessa on käytetty lähtökohtana arvioita 1950-luvun pinta-aloista sekä historiallisen ajan (1700-1900-luvut) pinta-aloista.
- Lähtökohtaisesti FRA:na on käytetty 1950-luvun pinta-ala-arviota. Tuolloin avoimia niittyjä oli vielä noin 300 000 ha ja hakamaita ja metsälaitumia noin 2 000 000 ha. Maatalouden tehostumisen myötä pinta-ala laski jyrkästi 1950-luvun jälkeen, ja lasku on jatkunut siitä lähtien. 1950-lukua voidaan pitää taitekohtana, jonka jälkeen perinnebiotooppien tila on heikentynyt merkittävästi.
- Luontotyyppikohtaisten pinta-alojen arviointiin liittyy runsaasti epävarmuustekijöitä, minkä vuoksi FRA-arvoihin tulee suhtautua suuntaa antavina.
- Muutokset perinnebiotooppien kokonaismäärissä ovat joka tapauksessa olleet niin suuria, että **kaikkien perinnebiotooppien osalta suotuisan viitealan voidaan katsoa olevan merkittävästi nykypinta-alaa suurempi.**

Perinnemaisemainventointi 1992-1997

Suomen perinnebiotoopit inventoitiin ensimmäisen kerran 1990-luvulla.

18 640 ha valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja.

Rajauksissa parhaat osat.

Näiden lisäksi umpeenkasvaneiden, mutta realistisella panostuksella kunnostettavissa olevien perinnebiotooppien määräksi arvioitiin n. 40 000 ha.

Valtakunnallinen perinnebiotooppien täydennysinventointi

Perinnebiotooppien valtakunnallinen päivitysinventointi toteutettiin vuosina 2016-2023. Inventoinnin tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman kattavat ja vertailukelpoiset tiedot Manner-Suomen perinnebiotoopeista.

Suomen ympäristökeskus koordinoima ja ympäristöministeriön ohjaama inventointi.

Inventoinnit valtion mailla: Metsähallituksen luontopalvelut. Inventoinnit yksityismailla: pääosin ELY-keskus.

1990-lukuun verrattuna: Etsitty myös kunnostuskelpoisia kohteita. Muutokset jakautuneet epätasaisesti. Rannikolla saatu hoitoon laajoja merenrantaniittyjä. Sisämaassa menetetty paljon pienialaisia, lajistoltaan arvokkaita kohteita.

Julkaisu: <https://helda.helsinki.fi/items/f3f65550-8ad2-4036-9fff-94bbd404cdc4>

Linkki tiedotteeseen:

[Perinnebiotooppien tila on edelleen heikko | Suomen ympäristökeskus \(sttinfo.fi\)](#)

Arvokkaat ja kunnostuskelpoiset kohteet

Taulukko 2: Valtakunnallisesti (V), maakunnallisesti (M) ja paikallisesti (P) arvokkaiden ja kunnostuskelpoisten (K) kohteiden lukumäärät ja pinta-alat maakunnittain

Maakunta	V kpl	V ha	M kpl	M ha	P kpl	P ha	K kpl	K ha	yht. VMPK kpl	yht. VMPK ha
Uusimaa	26	515	119	1 353	345	1 543	167	825	657	4 236
Varsinais-Suomi	53	1 309	379	3 981	719	3 379	350	956	1 501	9 625
Satakunta	9	344	82	1 141	337	1 591	300	609	728	3 683
Kanta-Häme	5	126	25	241	85	255	20	29	135	651
Päijät-Häme	3	84	41	276	71	526	14	184	129	1 069
Kymenlaakso	1	26	20	124	90	338	12	59	123	546
Etelä-Karjala	3	8	16	59	65	129	10	102	94	298
Etelä-Savo	3	23	70	395	158	684	60	326	291	1 428
Pohjois-Savo	6	101	66	661	281	1 788	140	660	493	3 210
Pohjois-Karjala	15	179	87	455	206	591	59	137	367	1 362
Pirkanmaa	12	119	61	426	359	1 137	25	120	457	1 802
Keski-Suomi	5	43	40	314	295	1 429	78	489	418	2 276
Etelä-Pohjanmaa	0	0	19	47	111	718	75	124	205	890
Pohjanmaa	11	428	59	1 217	189	1 275	68	296	327	3 216
Keski-Pohjanmaa	4	76	20	326	94	315	25	36	143	753
Pohjois-Pohjanmaa	27	2 811	114	2 265	435	3 651	176	571	752	9 298
Kainuu	11	84	95	876	171	925	82	351	359	2 237
Lappi	29	1 362	86	1 106	300	1 822	20	81	435	4 371
Yhteensä	223	7 639	1 399	15 263	4 311	22 096	1 681	5 955	7 614	50 953

Perinnebiotooppien hoitotilanne

Taulukko 6. Perinnebiotooppien hoitotilanne arvoluokittain (pinta-ala hehtaareina).

Valtakunnallisesti (V), maakunnallisesti (M) ja paikallisesti arvokkaat (P) ja kunnostuskelpoiset kohteet (K).

Hoitotilanne	V	M	P	K	VMPK yht.	VMP yht.
Hoidossa, hoidon laatu hyvä	4 902	6 690	5 837	517	17 947	17 429
Hoidossa, ei tarkempaa tietoa	384	936	1 456	425	3 202	2 776
Puutteellinen hoito	2 308	3 877	3 568	593	10 346	9 753
Ei hoidossa	67	1 699	5 417	3 408	10 591	7 182
Ei arvioitu	0	40	120	16	176	160
Ei tietoa*	0	336	312	91	739	648
Tieto puuttuu**	0	1 686	5 364	904	7 953	7 050
Yhteensä	7 662	15 263	22 073	5 954	50 953	44 999
Hoidossa yhteensä	7 595	11 504	10 860	1 536	31 494	29 958

* hoidon laatua ei tunneta

** tietoa hoidon laadusta ei ole tallennettu

- Viimeisimmässä perinnebiotooppi-inventoinnissa hoidossa yhteensä n. **31 500 ha**
- Hoidon laatu oli hyvä n. **18 000 ha**

Perinnebiotooppien hoidon rahoitus

- Helmi-elinympäristöohjelmassa tehdään ensisijaisesti **peruskunnostuksia** pitkään hoitamatta olleilla kohteilla sekä toimia uhanalaisten lajien turvaamiseksi (yksityisomisteiset maat: ELYt luonnonsuojelulain mukainen tuki, valtion maat: Metsähallituksen Luontopalvelut)
- **Jatkuvan hoidon** tärkein rahoituskanava on maatalouden ympäristösopimukset
- Kunnat, järjestöt, talkoot ym.

Mitä tarvitaan?

Pinta-ala kasvattaminen

Hoidossa olevien perinnebiotooppikohteiden säilyminen hoidossa

Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää, että hoidetaan laajoja perinnebiotooppikokonaisuuksia. Direktiiviluontotyytit esiintyvät usein mosaiikkimaisesti. Luonteenomainen lajisto saattaa käyttää eri osia esim. ravinnonsaantiin tai lisääntymiseen.

SEKÄ

Uusien alueiden palauttaminen

Eivät heti luontotyytin kriteerit täyttäviä tai hyvässä tilassa, voivat tarkoituksenmukaisella hoidolla kehittyä arvokkaammaksi. EU:ssa tunnistettu palauttamistoimenpide:

M code (NRR)	CM code (HD)	KTM code (WFD)	MSFD code	Measure name	Description
	MA07			Re-establishment of Annex I agricultural habitats	Land previously used for either agriculture (e.g. arable land), forestry (e.g. poplar plantation) or another use, being (re)established as an Annex I agricultural habitat type. Includes, for example, the re-establishment of an Annex I grassland from a forest plantation. This is a process that could take a long time to fully restore the habitat's structure and functions.

Lähde: Ennallistamissuunnitelmaformaatin C-osan toimenpidelistaus

Hoidon laadun parantaminen

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Aleksanterinkatu 4–10, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the
Environment